

TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE EĞİTİM FAKÜLTELERİ ve ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

Sedat YÜKSEL

2. Baskı

 PEGEM
AKADEMI

Doç. Dr. Sedat YÜKSEL

TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE EĞİTİM FAKÜLTELERİ ve ÖĞRETMEN YETİŞTİRME

ISBN 978-605-4282-98-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazara aittir.

© 2011, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Şubat 2010

2. Baskı: Eylül 2011

Dizgi: Gürsel Avcı

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Cantekin Matbaası

(Ankara-0312-3843435)

YAYINEVİ

adakale sokak 4/1 yenişehir-ankara

tel: +90 312 4306750-51 (pbx)

belgeç: +90 312 4354460

gsm: 0506 3451936 - 0541 9104545 - 0533 2055230

e-ileti: pegem@pegem.net

DAĞITIM

sağlık sokak 17/a yenişehir-ankara

tel: +90 312 4345408 - +90 312 4345424

belgeç: +90 312 4313738

gsm: 0506 3451937 - 0541 4345424 - 0533 2055231

e-ileti: siparis@pegem.net

YAZIŞMA

p.k.175 06442 yenişehir-ankara

internet: **PEGEM.NET**

ÖNSÖZ

Ülkemizde öğretmen yetiştirme sistemi ve uygulamalarını ele alan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Özellikle 1982 yılında öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere devredilmesi ile bu konuda yapılan çalışmaların sayısında artış olmuştur. Ancak yapılan yayınlarda eğitim fakültelerinin üniversite içerisindeki yeri ve üniversite içerisinde karşı karşıya kaldığı sorunların sorgulanmadığı görülmektedir.

Eğitim fakültelerinin üniversite içerisindeki statüsünün düşük olduğunu, üniversite yönetimlerinin eğitim fakültesinin görüş ve taleplerini çok fazla dikkate almadıklarını söylemek yanlış olmaz. Eğitim fakültesi öğretim elemanları bu durumu sıklıkla yaşamaktadır. Ancak bu konuya ülkemizde hemen hemen hiç değinilmemiştir. Literatür bu alanda oldukça yetersizdir. Bu nedenle bu konudaki teorik açıklamalarda çoğunlukla yurt dışı literatürü sıklıkla referans almak zorunda kaldım.

Bu kitap eğitim fakültelerinin üniversite içerisindeki olumsuz konularını ortaya koyarak bu durumu tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Kitapta ulaşılması istenen diğer bir amaç da öğretmen yetiştirmede dünyadaki -özellikle de ABD'deki- gelişmeleri dikkate alarak öğretmen yetiştirme sistemi-mizde yaşanan sorunları ortaya koymak ve uygun çözüm yolları önermektir. Çalışmanın yetersiz yönleri muhakkak ki vardır. Önemli olan gelecekte yapılacak çalışmalarla bu yetersizliklerin kapatılmasıdır.

Bu eseri oluştururken bazı dost ve meslektaşlarımdan yardım gördüm. Özellikle çalışmayı baştan sona inceleyerek değerli öneriler getiren Prof. Dr. Selahattin Turan, Yrd. Doç. Dr. Engin Karadağ ve Öğr. Gör. Mehmet Eroğul'a; görüşme talebimi geri çevirmeyerek görüşlerini içtenlikle açıklayan Prof. Dr. Barbaros Günçer ve Prof. Dr. İsa Eşme'ye, kitabın basım aşamasında titizlikle çalışan başta Sn. Servet Sarıkaya olmak üzere Gürsel Avcı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Sedat YÜKSEL
Bursa, 2011

E-mail: sedaty@uludag.edu.tr
drsedatyuksel@yahoo.com

*Babam Fevzi YÜKSEL'in
(1938 - 11.01.2010)
anısına*

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	iii
İçindekiler.....	v
Giriş.....	1

1. Bölüm

EĞİTİM BİLİMLERİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Bir Bilim Olarak Eğitimin Üniversitelere Girişi.....	7
Eğitim Bir Bilim mi? Uygulamalı Bir Sanat mı?	12
Türkiye’de Eğitim Bilimleri	17
Eğitim Bilimlerinin Türk Üniversitelerine Girişi.....	21

2. Bölüm

ÖĞRETMEN EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Dünya’da Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel Gelişimi.....	31
Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel Gelişimi.....	35
Öğretmen Yetiştirmeyi Yükseköğretim Düzeyine Çıkarma Çabaları	40
Öğretmen Eğitiminin Üniversitelere Devredilmesi	51
Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılanması	59

3. Bölüm

ÜNİVERSİTELER VE EĞİTİM FAKÜLTELERİ

Eğitim Fakültelerinin Üniversite İçerisindeki Statüsü	67
Eğitim Fakültesi- Fen-Edebiyat Fakültesi Arasındaki İlişkiler	73
Eğitim Fakültesi Öğretim Elemanları	78

4. Bölüm

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ PROGRAMLARINDA ÖĞRETMENLİK MESLEK BİLGİSİ DERSLERİ TARTIŞMASI

Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerine Yönelik Eleştiriler	88
Arthur E. Bestor.....	89
James Bryant Conant	90
James D. Koerner	93
Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri Lehindeki Görüşler	98
Eğitimin Temelleri Dersleri	102

5. Bölüm

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODELLERİ VE YENİ GELİŞMELER

Öğretmen Yetiştirme Modelleri.....	111
Öğretmen Eğitiminde Yaşanan Gelişmeler	114

6. Bölüm

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Önerisi 134

KAYNAKLAR 137

EKLER

EK I

PROF. DR. BARBAROS GÜNÇER İLE SÖYLEŞİ..... 157

EK II

PROF. DR. İSA EŞME İLE SÖYLEŞİ..... 177

GİRİŞ

Öğretmen eğitimi Türk eğitim tarihinde her zaman tartışılan konulardan birisi olmuştur. Özellikle 1982 yılında öğretmen yetiştiren kurumların üniversitelere devredilmesinden sonra tartışmaların daha da arttığı görülmektedir. Tartışmaların yoğun olması, öğretmen eğitimine verilen önemi göstermesi bakımından sevindirici olmakla birlikte, tartışmaların yoğunluğu, aynı zamanda öğretmen yetiştirme uygulamalarının ülkemiz gerçeklerine uygun bir sisteme oturtulamadığının da bir göstergesidir. Gerçekten de, özellikle 1982'den günümüze bakıldığında öğretmen eğitimi konusunda yapılanların bir devamlılık arzetmediği, yapılan her yenilikten kısa bir süre sonra vazgeçildiği veya değiştirildiği görülmektedir.

Diğer taraftan, öğretmen yetiştirmeye yönelik tartışmaların da sistemden ziyade ders, içerik ve uygulamalar konusunda yapıldığı görülmektedir. Ancak öğretmen yetiştirmede yaşanan sorunlarda mevcut örgütsel yapının rolü çok dikkate alınmamıştır. Eğitim fakültelerinin üniversite içerisindeki konumu ve karşı karşıya kaldığı sorunlar bilimsel platformlarda ifade edilmemiştir. Eğitim fakültelerinin sorunları göz ardı edilmiştir. Öğretmen eğitiminde yapılan yenilik ve düzenlemelerin eğitim fakültelerinin altyapısı ve sorunları dikkate alınmadan yapıldığı görülmektedir. Reform adı altında yapılan yeniliklerin de sistemin tümü üzerinde değil, sistemin bazı unsurları üzerinde yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla sorunlara sistem yaklaşımıyla bakılmazsa, sonucun başarısız olması da kaçınılmazdır. Öğretmen yetiştirme sistemi de sistem olarak düşünülmez ve öğretmen yetiştirme sistemi sağ-

lam bir temele oturtulmazsa, sistem üzerinde yapılacak her değişiklik başarısız kalmaya mahkûm olacaktır.

Son zamanlarda yoğun olarak tartışılan fen-edebiyat fakültesi öğrencilerine pedagojik formasyon verilerek öğretmen olabilmelerinin önünün açılması da öğretmen yetiştirme bir sisteme oturtulamamasından kaynaklanmaktadır. Bu sorunun da sistem üzerinde bütüncül düşünülerek, bilimsel ve akılcı yollarla çözüme ulaştırılması gerekmektedir.

Bu kitapta öğretmen yetiştirme sorunu yapısal temelde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak eğitim bilimleri ve öğretmen eğitiminin tarihsel gelişimi ortaya konulmuş, daha sonra eğitim fakültelerinin üniversite içerisindeki konumları, fen-edebiyat fakülteleriyle olan ilişkileri açıklanmıştır. Bu arada öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yönelik eleştirilere de yer verilerek, günümüzde öğretmen eğitimine ilişkin yönelimler belirtilmiştir. Kitapta, ayrıca ek olarak öğretmen eğitiminde 1997 yılında yapılan eğitim fakültelerinin yeniden yapılması çalışmalarının sorumlusu Prof. Dr. Barbaros Günçer ve 2006 yılında yapılan eğitim fakültesi programlarının güncellenmesi çalışmalarının sorumlusu Prof. Dr. İsa Eşme ile yapılan söyleşilere yer verilmiştir. Son olarak da yapılan açıklamalar ışığında öğretmen yetiştirmede mevcut sorunların çözümüne yönelik bir öğretmen eğitimi modeli önerilmiştir.

1. Bölüm

EĞİTİM BİLİMLERİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Sosyal bir olgu olan eğitimin insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Tarihte her uygarlığın kendine özgü eğitim uygulamaları bulunmaktaydı. Ancak bu uygulamalar, bilimsel bir temele dayanmıyordu. Zamanla, hem toplumsal yaşantının, hem de üretilen bilgi ve tecrübelerin giderek karmaşık hale gelmesi eğitim alanının bilimsel olarak ele alınmasını gerektirmiştir. Eğitimi belirli ilkelere dayandırarak teorik açıdan bütünlüğe ulaştırma çabası ilk olarak aydınlanma dönemi düşünürlerinde ortaya çıkmıştır. D. Hume (1711- 1776) ile birlikte pozitivism'in kurucusu sayılan J. Locke (1632-1704), insan bilgisinin tek kaynağı olarak deneyimi, temel ilke olarak eğitimi düşüncesinin odağına yerleştirmiştir. Felsefe ve bilimsel araştırmalar arasında sıkı bir ilişki kurulması gereğine işaret eden Kant (1724-1804), pedagojinin bilimsel düzeyde ele alınması ve sistematik anlamda geliştirilmesini önermiştir. Rönesans ve reform hareketleriyle birlikte bilimde yaşanan hızlı gelişmeler 16. ve 17. yüzyıllarda eğitim alanında da etkisini göstermeye başlamıştır. Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827) programlarda bilimsel içeriğin yer almasında öncülük etmiştir. Kendisi ilk defa öğretme-öğrenme sürecinde psikolojinin rolünü ortaya koymak için öğretime bir bilim olarak yaklaşmıştır (Johnson, 1968; Ünal & Özsoy, 1999). Ancak Pestalozzi ve dönemin eğitimcileri eğitimsel etkinliklerin düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerinde durmuşlar, eğitimi sistematik bir şekilde bilimsel bir temele oturtmamışlardır.

Rönesans ile birlikte, yaşamın her alanında yaşanan gelişmeler, eğitimde de görülmeye başlanmıştır. Eğitimde geleneksel anlayışa karşı çıkararak yapılan yenilikçi uygulamaların yanında eğitimin bir bilim olduğu yönünde görüşler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Eğitim biliminin ortaya çıkışı ve ilk gelişimi Almanya'da görülmüştür. Nitekim eğitimin bir bilim olduğu iddiası ilk olarak Alman eğitimci Johann Friedrich Herbart (1776-1841) tarafından ileri sürülmüştür (Good, 1956). Herbart eğitim uygulamaları ile ortaya çıkan bilgileri yüksek bir bilgi prensibine dayandırmaya çalışmıştır. Herbart'ın pedagojisi* ahlak ve psikolojiye dayanmaktadır. Buna göre Herbart pedagojiyi ahlaki ve psikolojik olmak üzere ikiye ayırmıştır. Psikolojik pedagoji çocuğun özelliklerini, kabiliyetlerini ve karakterini esas tutarak eğitim yolları ve sınırlarını belirlerken, ahlak pedagojisi eğitimin amaç ve gayesini tespitiye çalışmaktadır (Temir, 1961). Ancak Herbart eserlerinde, pedagojinin felsefi bir disiplin mi yoksa özerk bir bilim mi olduğu meselesine yer vermemiştir. Bu sebeple pedagojiyi bilimsel bir kalıba sokmak isteyenler Herbart'ın noksan bıraktığı bu meseleyi ele almışlar ve kendi bilim anlayışlarına göre çözmeye çalışmışlardır Egemen'e göre (1965)

* Pedagoji ve eğitim terimleri farklı anlamlarda kullanılmakla birlikte, eğitimi pedagojinin devamı veya onun yerine kullanılan bir terim olarak ele alanlar da bulunmaktadır. Bu iki terimi ayrı anlamda kullananlar pedagojinin daha ziyade düşünceyi; eğitimin ise eylemi içerdiğini belirtmektedir (Mialaret, 2005). Buna karşılık Shen (1999) pedagojinin ABD'de öğretmen okullarında (normal schools) algılanan pedagoji ve üniversitelerde algılanan pedagoji olmak üzere iki anlamda kullanıldığını belirtmektedir. Öğretmen okullarında kullanılan pedagoji terimi öğretim sanatı ve uygulaması anlamında, üniversitelerde kullanılan pedagoji terimi ise akademik bir alan veya akademik temelli bir sanat anlamında kullanılmaktadır. Pedagoji – eğitim ayrımını yapmayanlar ise bu iki terimi benzer anlamda kullanmaktadır (Good, 1959). ABD'nin ilk eğitim bilimleri profesörü Payne, Fransız eğitimci Compayré tarafından yazılan "Pedagoji Tarihi" kitabını İngilizceye çevirirken yazdığı önsözde ABD terminolojisinin pedagoji ve eğitim arasındaki ayrımı kabul etmediğini ifade etmiştir (Compayré, 1895). Günümüzde Almanya, Danimarka, Yunanistan, İtalya, Hollanda ve Doğu Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda pedagoji terimi kullanılırken, İspanya, Fransa, İrlanda, Portekiz, İngiltere ve ABD'de eğitim veya eğitim bilimi terimi kullanılmaktadır (Shen, 1999). Eğitim biliminin ülkemize girişi de Avrupa'da kullanılan pedagoji terimi ile olmuş, sonraki yıllarda eğitimbilim terimi kullanılmaya başlamıştır (Kanad, 1951).

bu tartışmalar sonucunda birleşilen nokta; pedagojinin bilimsel değer ve karakterinin ancak felsefeyle sağlanabileceği ve pedagojik bir sistemin de yine felsefi esaslara dayanmasıyla kurulabileceğidir. Bu açıdan bakılırsa, pedagojinin bir bilim haline getirilmesinde felsefi düşüncelerin ve temsilcilerinin büyük rolü ve etkisi olduğu söylenebilir.

Herbart'ın görüşlerini takiben, sonraki yıllarda da eğitimin bir bilim olduğu düşüncesinin çeşitli yazarlarca dile getirildiği görülmektedir. Bunlardan Alman eğitimci Tuiskan Ziller'in (1817-1882) 1856 yılında yayınladığı, eğitimin teknolojiyle bütünleşerek bir bilim haline geldiğini sistematik olarak savunduğu "Einleitung in die allgemeine pädagogik- [Genel Pedagojiye Giriş]" isimli kitabı örnek gösterilebilir (Bowen, 2003). Diğer bir Alman eğitimci Otto Wilmann (1839-1920) 1876 yılında ilk defa eğitimin amprik bir sosyal alan olduğunu açıkça belirtmiştir. Kendisi eğitimin toplumda yaşanan olayların sosyal ve psikolojik yönlerini açıklamayı amaç edinmiş bir bilim olduğunu ifade etmiştir (Brezinka, 1992). Yine, John Gill 1876 yılında İngiltere de yazmış olduğu "Systems of Education- [Eğitim Sistemleri]" isimli kitabında açıkça eğitimin bir bilim olması gerektiğini belirtmiştir (Selleck, 2000). Eğitim ve bilim sözcüklerinin bir yapıtın başlığında ilk olarak kullanılması ise Alexander Bain'in (1818-1903) "Education as a Science- [Bir Bilim Olarak Eğitim]" adlı eserinde olmuştur (Ünal & Özsoy, 1999). Ancak Bain'in söz konusu kitabı incelendiğinde yazarın öğretim sanatını bilimsel olarak incelemeye yöneldiği, eğitimin bilim olmasından ziyade, öğretim sürecindeki disiplinlerin öğretime ağırlık verdiği görülmektedir. Buradan hareketle, bu kitabın bir yöntem-bilim kitabı olduğu söylenebilir (Bain, 1898).

Johann Friedrich Herbart
(1776-1841)

Alexander Bain'
(1818-1903)

Eğitimin bir bilim olduğu yönünde fikir ileri sürenlerin sayısı giderek artarken, özellikle İngiliz eğitimcileri, Alman eğitimcilerin felsefi esaslara dayanan eğitim teorisi ve uygulamaları hakkındaki fikir ve görüşlerinin bilimin özelliklerini içine almayan basit, ispata muhtaç duyulan sayıtlar olduğu yönünde eleştiriler ileri sürmüşlerdir. Onlara göre, Alman eğitimciler normatif etkilerden kurtulamamışlardır. Bu eleştirilere bağlı olarak, 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiliz eğitimciler eğitimin deneysel ve pratik özellikleri ile pozitif ve yararçı yönleri üzerinde durmuşlardır. Özellikle Herbert Spencer (1820 – 1903) ile başlayan deneyim ve tecrübeyi eğitim biliminin içerisine alma çabaları giderek artmış, eğitimde tecrübe ve deneyim ön plana çıkarılarak eğitimde yaşananların peşin hükme dayanmaksızın olduğu gibi açıklanmasına ve saf bilgilerin bulunmasına çalışılmıştır. Bu görüş doğrultusunda, deney ve araştırmalar, eğitim biliminin içerisine girmiştir. Buna göre bilimsel ve doğru bilgilere ancak tecrübenin bilimsel yöntemlere uygun bir şekilde işlenmesiyle ulaşılabilir. Dolayısıyla eğitim biliminin insanı çeşitli yönlerinden inceleyen bilim dallarıyla yakın ilişkiler içerisinde olması gerekir. Böylece başta psikoloji olmak üzere biyoloji, antropoloji ve sosyolojiye başvurulmuş ve bu bilim dallarına dayanan eğitim/ pedagojik sistemler kurulmuştur. ABD’de Psikolog Edward Lee Thorndike (1874 – 1949) eğitim problemlerine bilimsel yöntemleri uygulayan ilk öncülerdendir. Thorndike laboratuardaki deneyler içerisinde öğrenmenin genel kurallarını keşfetmeye yönelmiş, zekâ ve başarı testlerinin geliştirilmesine öncülük etmiştir. Thorndike eğitim araştırmalarına nicel araştırma yöntemlerini ilk olarak uygulamış ve “eğitim istatistiği” alanını kurmuştur (Feiman-Nemser, 1990; Graves, 1917; Temir, 1961; Wilds & Lottich, 1970).

Görüldüğü gibi, eğitimin bilim haline gelmesi sürecinde ilk olarak eğitim olgusuna metafizik ve felsefi açılardan yaklaşılmış, sonrasında salt eğitim sorunlarına bilimsel çözüm arayan bir yaklaşıma geçilmiştir. Daha sonraki aşamada da diğer bilim dallarının (özellikle toplumsal bilimlerin) yöntembilimlerini, kavram ve kurallarını kulla-